

Egy srác és a The Fall

(IM & RW, 1983. május)

Sokan gyűlölnék a merészségünkért, egyfajta kórsággént tekintenek ránk. Aztán vannak olyanok, mint te, Adrian; ez persze csak találgatás. Egyeseknek ez életstílus, és természetesen néhány tag az ivóból egyszerűen csak nagyszerűnek találja, hogy engem hall a rádióban. Az emberek igazi arca szinte mindig lelepleződik, amikor a The Fall kerül szóba.

A szögletes testű Mark E. Smith fészkelődni kezd kedvenc karosszékeiben. Miután kellően bemelegítettünk a szokásos helyén, ideje tisztázni a The Fall köré gyülemlt rejtélyeket. Smith számára az interjúadás munkája része, egyfajta performance. A helyi vagány srác személyisége ott ragadt a pubban, most az alterego, Roman Totale megveszekedett pörlekedő hajlama van soron a felbújtó, Mark E. Smith energikus cinizmusától hajtva. Smith e két arcban létezik, egyfajta skizofrén állapotban, e két személy összeegyeztethetlenségében. A salfordi – nem túl határozottan didaktikus – sörívó és a proletariátus elhivatott prófétája aligha mutatnak közös jegyeket.

Régóta vágyom erre a pillanatra: elbeszélgetni az együttes vezetőjével. Smith gúnyos mosollyal arcán jelenti be, nála van a banda teljes felszerelésének listája.

Sorakozó

Milyennek képzelted el eredetileg a The Fall hangzást?

Ott motoszkált a fejemben valami, amiről azt gondoltam, számomra könnyebben elérhető, mint mások esetében. A dolog szépsége abban rejlik, hogy sosem pontosan azt kapom, amit eredetileg én kigondoltam, és ettől mindig érdekes marad. Az elején például feldolgozásokat rakosgattunk össze, és sosem az kerekedett ki belőle, amit a lemezen hallottunk, érted, hova akarok kilyukadni?

Ha változtatunk a zenénken, a folyamatot mindig én irányítom, ezért sokan úgy vélik, a mögöttem sorakozó srácok elég furcsák lehetnek, hogy mindig azt csinálják, amit mondok, meg a többi szarság.

Amennyiben általánosítani akarunk, én mindig is olyannak akartam látni egy bandát, mint egy country vagy egy western csapatot. Ki nem állhatat őket, de tudják, mit csinálnak, és megbízhat bennük az ember, ha hirtelen valami másba kell fogniuk.

A profizmusuk lebegett a szemed előtt?

Nem, a profizmus elbaszott dolog. De az ebben a két műfajban mozgó zenészek tudják, hol a helyük, miközben továbbra is érzik a zenét. Nekem olyan emberek kellene, akik szívből játszanak.

Az együttes mennyit ad hozzá egy nóta szerkezetéhez?

Oh, beleszólnak. Számos dallam szárad a lelkükön. Néha egyszerűen a dallam megszabja, hogyan énekeljek. De nem hinném, hogy egy dal struktúrája engedi a mélyelemzést. Pont ezért tűnik el annyi együttes a süllyesztőben: túl sokat agyalnak a formán.

Kilépés

Nemrégiben az együttes alapító tagja és dallamkovácsa, Marc Riley vette a kalapját. Nem könnyű elválásról van szó, Smith még most is sebeit nyalogatja.

Miért történt, Riley túl sok dologba belefolyt?

Egyszerűen túl jó lett, bizonyos értelemben. Azt kellett volna mondani Marcnak, irány, keress egy helyet magadnak valamelyik szuper csapatban. Nem akarta követni az általam kijelölt irányt, túlságosan a melódia felé húzott. Én az alapok hangsúlyozásában látom a lényegét.

Amikor elkezdtük, Marc alig tudott basszusgitározni, ám rossz irányba kezdett el fejlődni. Mint John Cale, tényleg. Már túl sokat tud. Ezért csak jó, és nem kibaszottul fantasztikus. Jó, hogy így alakult, mert most mindenki újra tökéleg beleizzad a melóba. Újra van feszültség, újra ki kell töltenünk az adott zenei teret, és nem csak úgy ellenni, mint valami csúcscsapat.

Hogyan érintett a döntése?

Amikor kiment az ajtón, mintha lószar se lett volna, érted? De nem igazán tudom, talán egy év múlva már nyugodtan tudok beszélni róla.

És merre tart most zeneileg a The Fall?

Kurvára új irányba kívánom elvinni a zenénket. Nem finomítani, vagy ilyesmi... azt a hangzást akarom, ami egy adott, különleges pillanathoz köthető.

Sikerült eljutni hozzá?

A múltban, véletlenül, olyasmi, mint a *Dragnet*. Azt hiszem, világos, miről van szó... egyszerűen. A *Slates* esetében ugyanez a helyzet, ami sajnos nem tart örökké. Szóval rengeteg, nem nyilvánvaló apróság bújik meg a zenénkben.

A The Fall képes szigorúan megadott paraméterek között működni?

Bizonyos helyzetekben kell a talpraesettség. De állandóan így reagálni, nálam gyorsan betelik a pohár.

De adott keretek között kell dolgoznotok, például egy John Peel Session esetében?

Az utolsó Peel Session két régi és két teljesen új dalból állt. De egy Peel Session csak egy állami megbízás, nemde? Én pedig így kezelem, egy ingyenes próba, amit majd leadnak egyszer.

Nincs értelme részünkről odaállítani és lenyomni a legjobb számainkat, mert az ottani arcok, az úgynevezett hangmérnökök csesznek az egészre... fogd meg, vágd a falhoz, aztán meglátjuk, mi sül ki belőle.

Orrabukás

A tökéletesség hiánya és a közönség előtt fölnövéstémái úgy tűnik, igen fontosak a The Fall-attitűd szempontjából. Az együttes videóanyaga nem különösebben elégtette ki a tévé minőségbiztosítási osztályát. Mark Smith azonban élvezzi a nyersséget az előadásmódban, ami alapvetően a *Hex* albumon ütközik ki.

A Hex megközelíthetetlen akart lenni, dühöd elutasítása az egész szcénának. Meglepett, hogy olyan jól fogadták, azt hittem, az első oldal után mindenki föladja majd.

Jó volt dolgozni rajta a korlátozott lehetőségek miatt. Egy moziban vettük föl: mintha egy közönség nélküli koncertet játszottunk volna végig. A hangmérnökök bementék az unalmast, mert valami nem stimmel a dobbal... szóval csak úgy negyedénél tartottunk a keverésnek, amikor menni kellett. Készen álltam rá, hogy föladom a karrierem.

Hasonló történet a *Room To Live*. Úgy alakult, hogy nagyon elegendem lett a túlzott intenzitásunkból, mire fogtuk magunkat, és bevonultunk félkész dalokkal. Kifutottunk az időből, viszont nagyon befogadható, kellemes anyag született. Hallottam, hogy a *Marquis Cha Cha* egész jó kis kalamajkát csinált a mondanivalójával Californiában a mexikóiak körében. Végül is jól sült el, mert rájöttek a tréfára, megértették a benne rejlő iróniát.

Vékony a határ a tréfa és az eladhatóság növelésének kísérlete között? A Totally Wired és a How I Wrote Elastic Man eseteiben aligha tréfáról volt szó.

Nincs szükségem trendek követésére, megteremtem én a magaméit. Ránk mindig is lehetett táncolni, sosem voltam sznob ebben a tekintetben. Az avantgárd majmolásától is óvakodtam. Az egyetlen dolog, amit hiányolok a zenénkből, azok a slágercskék. Jó, tudom, a *Totally Wired* egész csinos kis dal lett, én írtam a dobritmust meg a kórust, nagyon befogadhatóra és fülbemászóra sikeredett. Éreztem, nagyon kasszasikerszerű lett, akár első helyre is kerülhetett volna a slágerlistán, de nem került, mit tehetnél. Nem fogom lealacsonyítani önmagam, és egyre lágyabb és lágyabb dalokat gyártani, tudom, a többség ezt csinálja, és ne próbáld az ellenkezőjét állítani.

Úgy értem, egy szélesebb közönség elérése azt jelenti, hogy az a közönség okosabb?

Azt hiszem, a *The Man Whose Head Expanded* egyfajta kompromisszum, de illik a dal kontextusához – ez egy sokszínű nóta és slágeres akar lenni, mert egy srácról szól, akit folyton lenyúlnak, mert túlságosan kezd megelégedni önmagával. Működik, a szintetizátort is beletettük.

Igazából az egyetlen kompromisszum, amit kötök, hogy fellépünk, és rengetegszer tesszük. Muszáj élvezni őket, a megélhetés múlik rajtuk. Vannak, akik nem szeretnek élőben játszani, mert csak fölidegesítik magukat, meg utálnak hotelekben lakni a turné alatt. Nekem viszont bele kell rázódnom, nincs más választásom, mert ez a munkám. Erősen északi mentalitás. Nincs benne semmi szőgyenteljes, ez a munkád. A legnagyobb áldozatot azzal hozod, hogy látod ezt a rengeteg ganaj bandát a tévében, és tudod, legalább hússzor jobb vagy náluk.

Nem lenne könnyebb, ha megtartanád a mondanivaló színvonalát, miközben föllágyítod a zenét?

Nem, ezt a kompromisszumot visszautasítom. Nem hinném, hogy jóra vezetne. Ez a lázító, undorító dolog az egészben. Ezt csinálta például, valószínűleg, Kevin Rowland, pedig ő csak egy popsztár akart lenni, és ezért a célért hajlandó volt patronálni a munkásosztályt. Megetette az embereket szarral, a lemezeitől meg egyszerűen röhögőgörcsöt kapok. Imádom. Úgy értem, mintha egy kiherélt macska nyervogna rajtuk. Legyünk őszinték. Látom az Echo and Wahl-t a slágerlistán, és arra gondolok, alakulnak a dolgok. Aztán fölteszem a lemezeiket, és rádöbbenek, jó pár segget meg kellett csókolni ahhoz, hogy elkészülhessenek. Sokkoló... obszcén. Mintha látnád a kedvenc humoristádat annyi év után belevágni valami reklámba.

Peter Wylie állandóan ott lógott a nyakamban, hogy ő mennyire imádja a Fallt, meg hogy magyarázzam el neki, ez és ez mit is jelent a szövegeimben, erre mit látok következő alkalommal: Wylie a tévében löki a szövegeimet annyi különbséggel, hogy a Fall szót lecserélte Wahlra, micsoda szarság...

Érzel valami kényszert, hogy megmagyarázd az enigmatikusabb szövegeidet?

Szerintem az emberek azt kapják meg a szövegeimtől, amit megkapni akarnak. Azokat a részeket, amiket félreértelmeznek, általában helyesen teszik (nevet), jó, ezt el kell magyaráznom; dalszövegeim jelentős részét öntudatlanul jegyzem le, tiszta? Leírom, és nem értem, de néhány hónap múlva letisztul a dolog, egyfajta ajándék a semmiből – prófécia meg a többi szarság. Elég elbizakodottan hangzik, de előfordult már, hogy írtam valamit, meghallgattam a kész számot, és arra jutottam, 'Atyaisten, ennek egy kummányi értelme sincs, se nekem, se másnak'. Aztán pár hónap múlva történik egy s más a bandában vagy a világban, és beugrik valami.

Persze rengeteg dolgom egyértelmű, míg mások meglehetősen 'ezoterikusak', ahogy az a kurva balos hívta őket... rengeteg dolgom megvágott próza – próbálok úgy lejegyezni, mint az általam elmondottak valamiféle töredékét. A *Kicker Conspiracy* esetében ez történt. Úgy három hónapig dolgoztam rajta. Napról napra, hangról hangra, sorról sorra haladtam vele.

A Fall zenéje ismeretlen, kezdő zenészek visszataszító gyászéneke és Captain Beefheart finoman strukturált hangszöveve között vibrál. Kompetenciájuk szintjét lehetetlen definiálni. Megkettőzött erejű dobok sűrű szövedéke és nyersen briliáns, néha rockparódiába hajló gitárok; legösztönösebben egyszerű pillanataiban kizökkenti az embert.

Szóval mennyire is szakmabeli társaság a The Fall?

Ez az igazi vicc az egészben, Adrian, ha akarnánk, bárkit lenyomhatnánk a mi szintünkön. Például ha meghirdetnétek egy versenyt a kurva magazinotokban, vagy valami. Például Karl Burns az ország legjobb dobosa. Játszott Matt Munroe mellett, a Public Image-ben, de nálam megcsinálja, amire kérem, fogod a mondandómat? Ha a profizmusról beszélünk, akkor Karl kábé négy éves korában már egy volt a profik közül. Vitathatatlan – ő jó, őstehetség, Karl, ha kicsit kemény srác módjára akarok fogalmazni, simán ledobolta volna a föld alá a Led Zeppelin dobosát.

De ő már amúgy is a föld alatt van.

(Nevet.) Na, akkor ez jó kis lecke lesz. Nem, várjuk, ez már durva (fölvihog). De meg fogom mondani Karlnak, ez már túl sok, amit csinál. És azt is, ideje leállni, mert ott vannak a zenészek és a készülőben lévő dolgaim. Mint valami olcsó borzongás, de például amikor egy BBC megbízásról van szó, odamegyek, és megszólal ott valami nagymenő hangász, 'Oh, még egy rakás idióta valahonnan Hartlepool környékéről, Peel újabb elbaszott patronáltjai'. Erre Karl a hangpróbán belül a cucc mögé, és teljesen bevadul. Aztán jön a dal, ő meg beng-beng-beng, végignyomat egy szimpla ritmust. Ettől persze mindenki befogja a pofáját, de ezt hívják stílusnak. Tiszta? Ez a stílus. Ha hagyom, hogy Karl túlcsonduljon a kereteken, neki se teszek vele jót, nekem se.

Mennyire kész egy számotok mondjuk egy Peel Session előtt?

Az adott dal függvénye. Néhány dal annyira strukturált, hogy például minden szava átgondolt, a banda pedig pontosan tudja, melyik szón változtassunk, esetleg az ütemen vagy a tónuson, s én tudom, hogy némelyikük csak úgy tud dolgozni, ha sokat mozgatom őket.

Mennyire akarsz vonzó lenni?

Nos, a Slates koncepciója pont az volt, hogy csináljuk a piac azon szereplői számára is vonzó anyagot, akik nem vesznek lemezeket. Azokat céloztuk meg, akik besokalltak a független listákon hallható rengeteg művésziesskedő szarságtól... én csak azt a hangot akarom megvalósítani, ami ott motoszkál az istenverte fejemben.

Hanyatt esés

A kortárs zene érdemeiről kezdünk vitatkozni. Smith nem különösebben van oda érte. Rossz korban élne? Kiderül egyszer.

Nekivágunk a párás manchesteri utcáknak, hátha jut még némi szórakozás és ital, mielőtt minden bezárna. A manchesteri és a londoni élet előnyei kerülnek szóba. Smith magyarul kezd, miért akar itt maradni és kivárni, ahogy szétrohad ez a város. Próbálok párhuzamot vonni előbbi okfejtése és a zenészi hozzáállása között. Aztán hallgatunk.

'Látod, olyanok vagyunk, mint a szezon meg a fazon,' szól oda ravaszul Smith anorákja mélyéről.

De otthon föltettem Mark E. Smith zenéjét: egy deviáns, északi lelkiületű srác meg a bandája, a The Fall. Gondolkodni kezdtem rajta a felületes, illékony popzenék vonatkozásában (ami sokakat idegesít), és hirtelen rádöbbsentem zenéje jelentőségére.

Domokos Tamás fordítása